

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Факультет психології і соціології
Кафедра соціальної педагогіки**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Харків, 2016

8. Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» від 17 квітня 2002 року, №347/20002.

9. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / [за заг. ред. проф. І. Д. Зверевої]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.

Панченко Г. Г. Особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності з профілактики правопорушень старшокласників.

У статті розглядаються особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності з профілактики правопорушень старшокласників, розкрито сутність і зміст готовності соціальних педагогів до профілактичної діяльності. Обґрунтована необхідність додаткової цілеспрямованої роботи з розвитку практичних навичок готовності соціального педагога до профілактики правопорушень старшокласників .

Ключові слова: соціальний педагог, підготовка соціального педагога, правопорушення, профілактика правопорушень.

Panchenko G. G. Peculiarities of training future social pedagogues in activities aimed at crime prevention of senior pupils.

The author analyzes the problem of training future social pedagogues to activities aimed at crime prevention of senior pupils; the sense of readiness of social pedagogues for crime prevention activity is revealed. The necessity of additional targeted work on the development practical skills of readiness future social pedagogues for the activities aimed at crime prevention of senior pupils is substantiated.

Keywords: social pedagogues, training, crime prevention, senior pupils.

УДК [378.14:37.013.42]:373.66

Пашенко А.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ІЗ СІМЕЙ «ГРУПИ СОЦІАЛЬНОГО РИЗИКУ» ДО УМОВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються сьогодні в нашому суспільстві, зумовили загострення проблеми допомоги дітям із сімей «групи соціального ризику». Першочерговим завданням соціально-педагогічної діяльності стає оптимізація процесу соціалізації дітей із сімей «групи соціального ризику», їх адаптації до освітніх і виховних інститутів.

Процес соціально-педагогічної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до навчання у загальноосвітньому навчальному закладі – важливий аспект становлення дитини в якості суб'єкта навчальної діяльності. По-перше, тому, що в ході адаптації до навчання у загальноосвітньому навчальному закладі дитина отримує орієнтацію в системі поведінки як в

школі, так і в класному колективі, яка надовго визначає подальшу долю її розвитку. По-друге, у ході цього процесу формується учнівський колектив з певним рівнем соціально-психологічної згуртованості, багажем навичок поведінки та традицій.

Аналіз науково – педагогічної літератури дозволив з'ясувати, що проблему соціальної адаптації досліджували багато зарубіжних і вітчизняних учених: О. Безпалько [1], Л. Виготський [2], А. Зак [5], А. Капська [15], В. Крутецький [8], О. Кононко [7], А. Леонтьєв [9], Р. Овчарова [12] та ін.

Незважаючи на різноплановість теоретичних та практичних досліджень з питань адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику», постає актуальне питання про підготовку фахівців, здатних реалізовувати спеціалізовані програми адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу. Адже результативність здійснення заходів з соціальної адаптації залежить від професійних вмінь, що вимагає підготовки кваліфікованих соціальних педагогів, здатних сприяти дезадаптованій дитині в її успішній соціалізації, актуалізації позитивних соціальних норм та правил поведінки, а також оперативно реагувати на запити особистості дитини та підвищувати свою кваліфікацію, як спеціаліста в умовах швидких соціально-економічних змін.

Аналіз досліджень. Аналіз наукової літератури з проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів показав, що багато дослідників розглядають фактори й умови, що впливають на становлення соціального педагога як професіонала.

Ю. Галагузова стверджує, що «якісна професійна підготовка соціальних педагогів об'єктивно можлива, якщо вона базується на несуперечливих теоретичних підходах, які виражають розуміння специфіки професійної діяльності соціального педагога, сутності соціальної педагогіки як галузі наукового знання, яка виступає ядром теоретичної підготовки соціальних педагогів, інтегруючої ролі практики в професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів» [3, с. 45].

У дослідженні С. Когут на основі порівняльного аналізу системи професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України та Польщі, визначено умову вдосконалення системи професійної підготовки соціального педагога в Україні. На думку авторки такою умовою є організація її першої ланки – допрофесійної підготовки шляхом впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх закладів запропонованої моделі й орієнтовної програми з підготовки старшокласників до соціально-педагогічної діяльності [6, с. 45]. Заслуговують на увагу висновки дослідження О. Москалюк, в яких авторка запорукою успішної підготовки майбутніх соціальних педагогів визначає ефективність формування профспрямованості у студентів спеціальності «Соціальна педагогіка», що залежить від використання широкого діапазону засобів, які б впливали на її розвиток [11, с. 89]. Поряд з тим, питання професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» залишається актуальним у наш час і потребує вивчення.

Мета статті. Визначити особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. У межах статті необхідно з'ясувати основні терміни та положення, якими ми будемо оперувати у ході дослідження, а саме: «соціальна адаптація», «соціально-педагогічна діяльність», «діти із сімей «групи соціального ризику»».

Слід зазначити, що в психолого-педагогічній літературі не існує чіткого визначення терміну «адаптація». Поняття «адаптація» розглядають як:

- наявна гармонія між індивідом і природним чи соціальним середовищем (В. Крутецький) [8];
- перша фаза становлення індивіда, який вступає у відносно стабільну соціальну спільність (Д. Ельконін) [4];
- процес пристосування, припасування, приналежності до середовища (О. Безпалько) [1];
- процес і результат активного пристосування (В. Курбатов) [14];
- взаємодія дитини з середовищем (М. Галагузова) [13].

У дослідженні під соціально-педагогічною адаптацією першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу ми будемо розуміти систему методів і прийомів, які мають на меті створення позитивного соціально-виховного простору для дітей даної категорії шляхом координації зусиль всіх факторів, які впливають на дитину в процесі її становлення.

Одним з найбільш важливих і найбільш складних напрямів професійної діяльності педагогів є соціально-педагогічна робота з дітьми, яких так чи інакше завжди виділяють в самостійну категорію – діти з сімей «групи соціального ризику». Поняття «група соціального ризику» з'явилося ще в радянський період саме в контексті пріоритету суспільних інтересів. Це поняття дозволяло виділяти категорії людей, поведінка яких могла становити потенційну небезпеку для оточуючих і суспільства в цілому, оскільки суперечило загальноприйнятим соціальним нормам і правилам [9, с. 17].

Поняття «діти з сімей «групи соціального ризику» трактується як категорія дітей, яка в силу певних обставин свого життя більше інших категорій піддається негативним зовнішнім впливам з боку сім'ї, а також суспільства і його кримінальних елементів, які стали причиною дезадаптації неповнолітніх [7, с. 81]. Така дитина потребує допомоги, спрямованої, з одного боку, на зміну важкої життєвої або соціально небезпечної ситуації, в якій вона опинилася, а з іншого - на мінімізацію її соціальних, психологічних і педагогічних проблем і труднощів з метою їх поетапного освоєння. Тому такі діти потребують коригування їх соціального функціонування і поведінки, або ширше - процесу їх соціалізації. Тобто головна мета при такому підході - адаптувати їх до соціуму, зробити так, щоб їх поведінка не виходила за рамки соціальної норми, не перешкоджала встановленню нормальних відносин з оточуючими. Саме це є одним з головних завдань соціально-педагогічної діяльності з даною категорією дітей. Аналіз наукових джерел дозволив визначити сутність соціально-

педагогічної діяльності з соціальної адаптації дітей із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу в координації цілеспрямованих виховних зусиль педагогів школи, адміністрації, соціально-психологічної служби, служби у справах дітей, всіх соціальних інституцій, благодійних фондів та громадських організацій для забезпечення оптимальних умов соціалізації дітей та сімей «групи соціального ризику».

Професійна система підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу має бути системною та включати загальні компоненти, що забезпечить реалізацію суспільно значущої мети підготовки висококваліфікованого фахівця.

Аналіз наукової літератури [7; 9; 10] дозволив визначити основні аспекти підготовки майбутнього соціального педагога до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу: створення системи соціально-педагогічної діяльності спрямованої на підготовку майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику», що передбачає планування, розробку та впровадження в підготовку майбутніх соціальних педагогів комплексу засобів, який розрахований на студентів вищих навчальних закладів спеціальності «соціальна педагогіка» і складається з чотирьох лекційних та чотирьох практичних занять для студентів – майбутніх соціальних педагогів. Також до комплексу засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу входить проведення тренінгового заняття для студентів «Як навчити дітей співпраці». Вищезазначені заняття були впроваджені в навчально-виховний процес Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, зі студентами третього курсу. Експериментальне дослідження показало, що показник загально групової готовності студентів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» значно підвищився, що сприяло професійному самоствердженню майбутніх соціальних педагогів.

Висновки. Отже, на основі узагальнення вивченої теорії та здійсненої практичної професійної діяльності, особливостями професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» можна визначити:

1) створення системи соціально-педагогічної діяльності, що передбачає планування, розробку та впровадження в підготовку майбутніх соціальних педагогів комплексу засобів і є необхідною умовою підготовки майбутніх соціальних педагогів;

2) важливим аспектом у підготовці майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» виступає ознайомлення їх з організацією соціально-педагогічної діяльності з батьками та оточенням першокласників із сімей «групи соціального ризику», а

також специфікою соціальної роботи соціальних інституцій, що працюють з проблемами зазначеного контингенту.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методично обґрунтованого забезпечення процесу професійного становлення майбутніх соціальних педагогів у роботі з соціальною адаптацією першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: [навч. посіб.] / О. В. Безпалько. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.
2. Выготский Л. С. История развития высших психических функций / Л. С. Выготский. - М. : Педагогика, 1983. - Т. 8. – 328 с.
3. Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08 / Галагузова Юлия Николаевна. – М., 2001. – 344 с.
4. Эльконин Д. Б. К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте / Д. Б. Эльконин // Вопросы психологии. – 1994. - № 1.
5. Зак А. З. Развитие интеллектуальных способностей у детей 6 – 7 лет / А. З. Зак. – М., 1996. – 75 с.
6. Когут С. Я. Система професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі (порівняльний аналіз) : автореф. дис.... канд. пед. наук : спец.13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / С. Я. Когут. – Івано-Франківськ, 2005. – 22 с.
7. Кононко О. Л. Шкільна адаптація та психологічний вік / О. Л. Кононко // Поч. школа. – 2002. – № 1.
8. Крутецкий В. А. Психология обучения и воспитания школьников / В. А. Крутецкий. – М. : Педагогика, 1971. – 390 с.
9. Леонтьев А. Н. К теории развития психики ребенка / А. Н. Леонтьев. – М., 1983. – 222 с.
10. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання та навчання : навчальний посібник / В. І. Лозова, А. В. Троцько.- Харків: «ОВС», 2002.- 400 с.
11. Москалюк О. І. Формування професійної спрямованості у майбутніх соціальних педагогів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / О. І. Москалюк. – Кіровоград, 2007. – 22 с.
12. Овчарова Р. В. Справочная книга социального педагога / Р. В. Овчарова. – М. : ТЦ Сфера, 2002. – 480 с.
13. Социальная педагогика : курс лекций / [под общей ред. М. А. Галагузовой].-М. : Гуманит.изд.центр «ВЛАДОС», 2000. - 416 с.
14. Социальная работа / [под общ. ред. В.И. Курбатова]. – Р/на/Д. : Феникс. 1999.
15. Технології навчально-педагогічної роботи : навч. посібник / [за заг. ред. А.Й.Капської]. – К., 2000.– 372 с.

Пащенко А. В. Особливості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу.

У статті розкриті особливості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу, систематизовано досвід та наукові погляди на зміст та організацію підготовки майбутніх соціальних педагогів з соціальної адаптації першокласників із сімей «групи соціального ризику» до умов загальноосвітнього навчального закладу в контексті використання її студентами соціальними педагогами в роботі з дезадаптованими дітьми.

Ключові слова: соціальна адаптація, професійна підготовка, діти із сімей «групи соціального ризику».

Paschenko A. V. Features of training future social pedagogues for the social adaptation of first-graders from the «social risk families» for an educational institution.

The article reveals some peculiarities of professional training of future social pedagogues for the social adaptation of first-graders from the «social risk families» according to the terms of an educational institution. There are systematized experience and scientific views on the content and organization of training of future social pedagogues about social adaptation of first-graders from «social risk families» according to the terms of an educational institution in the context of its using by students and social pedagogues in work with disadaptated children.

Keywords: social adaptation, professional training, children from the «social risk families».

УДК 37.013.42-053.5:371.4

Радченко Ю.В.

ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української держави активізація людського фактора виступає однією з умов подальшого суспільного прогресу. Перед школою, сім'єю, суспільством постає завдання виховання гуманної особистості, яка в своїй діяльності рахуватиметься з інтересами інших та поважатиме їх. У Законі України «Про освіту» визначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу. Соціальне виховання молодших